

Henrik Juel - <http://www.henrikjuel.dk>

Om at tale på Speaker's Corner **- den retoriske udfordring og de didaktiske overvejelser**

af Sine Carlsen og Henrik Juel

I september 2005 drog vi for første gang til Speaker's Corner i Hyde Park i London med 25 studerende fra Roskilde Universitet og lod dem prøve kræfter med en krævende disciplin: at holde tale på en ølkasse foran et højrøstet kritisk, indgående nysgerrigt og kulturelt komplekst publikum. Og i september 2006 gentog vi eksperimentet med 18 nye studerende, som også gennemførte med stor entusiasme.

Turene til Speaker's Corner var en del af en intensiv workshop på universitetet i mundtlig kommunikation - og et eksperiment. For mange af de studerende, som havde meldt sig til denne workshop hjemme i Roskilde, var det ganske uvant at holde tale og at stå foran en forsamling - flere var nervøse blot de skulle rejse sig op og sige noget i klasselokalet foran studiekammeraterne. Men efter kun 10 dages arbejde med retorik i teori og praksis skulle de kunne klare udfordringen: tal i ti minutter om et emne, du selv vælger og synes er vigtigt, på Speaker's Corner - på engelsk. Og du skal kunne nå dit publikum - hvordan det så ellers måtte være!

Udsnit af Speaker's Corner, Hyde Park, London. I forgrunden til venstre er det Astrid fra Roskilde Universitet, som holder sin tale stående på en ølkasse. (Foto: Jacob Reenberg)

Hvorfor dette eksperiment?

Formålet med vores undervisningsforløb i retorik er ikke kun, at hver enkelt skal kunne overleve en ildprøve som den i Hyde Park, formålet er at sætte fokus på processen med at udarbejde en tale, fra den første spæde ide over research og øvelser indtil den endelige performance. Og ved at fokusere på den retoriske arbejdsproces kan vi vise, at det ikke kun er forbeholdt de få, som er født med nerver af stål og en sølvske i munden at tage ordet i en offentlig forsamling: det er også et spørgsmål om retorisk indsigt, om at kende de retoriske værktøjer og øve sig i at bruge dem hensigtsmæssigt.

Det vigtigste er ikke at have en god tale i hovedet - og slet ikke på papiret - men at kunne beherske situationen og sine egne ressourcer så godt, at der også kommer en meningsfuld kommunikation med publikum i gang. Den retorisk vellykkede tale er den, som giver indsigt til alle deltagere, både publikum og taleren.

For deltagerne og for os som undervisere blev oplevelserne på Speaker's Corner samtidig en tankevækkende manifestation af "det frie ord". Søndags-seancerne i Hyde Park kan virke som en rå og umoden leg med ytringsfriheden; men de er også udtryk for en særlig kultur og tradition: her trives en meget levende og kritisk debatterende taleform. Og her trives et personligt engagement og fysisk nærvær, som sætter informationssamfundets ellers så glat medierede kommunikationsformer i relief. Her kan man blive udfordret af tilråb fra en foroverbøjet ildelugtende bum med plettet T-shirt og en stærk øl i hånden - men pas på - manden er uddannet psykiater og knivskarp i sit blik og i sin kritik. Så her kræves rigtig meget af dig, hvis du vil sige din mening, holde fast i din ide og insistere på at slå igennem. Men demokrati og ytringsfrihed skal vel også bygge på, at den enkelte borger kan og tør sige sin mening?

Om kommunikationsstudiet på Roskilde Universitet

De studerende, vi har haft med til Speaker's Corner, er ikke retorikstuderende som sådan, for det fag findes ikke som selvstændig uddannelse på Roskilde Universitet. Men det er studerende,

som har gået 2-3 år på universitetet, og som allerede er godt trænet i projektorienteret gruppearbejde. I Roskilde skal man først igennem en 2-årig basisuddannelse, enten inden for humaniora, samfundsvidenskab eller naturvidenskab, og fælles for disse basisuddannelser er - trods de vidt forskellige fagområder - den særlige arbejdsform og pædagogiske metode. De studerende organiserer i høj grad selv deres arbejde, kun halvdelen er forelæsnings- eller kursusbaseret, resten af tiden brugs på forskellige projekter, hvor der skal researches, måske arbejdes empirisk i marken med interview eller undersøgelser, og hvor teori, metode og resultater skal reflekteres grundigt igennem i den afsluttende skriftlige rapport. Som man så typisk skal forsvare gruppevis til en mundtlig eksamen.

Mundtlighed eller retorik tematiseres sjældent direkte, hverken på basisstudier eller på overbygningsstudier, men i studiet og projektarbejdet indgår alligevel en hel del også praktisk træning: man afholder problemformuleringsseminarer med andre studerende og undervisere som kritikere og respondenter, man diskuterer gruppevis og fremlægger sine foreløbige overvejelser og resultater for sin vejleder flere gange undervejs i hvert semester. På den måde får de studerende på

projekt-universiteter hurtigt en del af de traditionelle retoriske færdigheder med i rygsækken: inventio og dispositio-faserne, såvel som actio er velkendte. Selve mundtligheden trænes dog ikke systematisk, og for eksempel vejledning i stemmebrug er helt uhørt.

Når vi retorik-undervisere får de studerende, har de altså allerede gået et par år på universitetet og er lige begyndt på det videregående kommunikationsstudie. Det første de udsættes for på dette studie er en intensiv tre-ugers workshop, hvor alle skal arbejde praktisk og produktivt med et specifikt medie. Der er ikke andet på skemaet i disse tre uger, vi arbejder med de samme 15 studerende hver dag i denne periode. Valget af medie er i en vis udstrækning op til de studerende, men der er dog visse praktiske og tekniske begrænsninger. I løbet af det første halve år på studiet gennemføres i øvrigt to sådanne workshop, så alle får prøvet kræfter med mere end et medie.

Mediet kan være video, hjemmeside, PowerPoint, skrift/billede eller mundtlig kommunikation. I alle workshop er der forskellige øvelser og teori, men målet er altid at fremstille konkrete produkter, som kan bruges i aktuelle kommunikationssituationer. Nogle studerende øver sig således med videoudstyr i tre uger og prøver at lave deres egne små dokumentar- eller undervisningsfilm. Andre designer hjemmesider - måske for første gang, men det skal helst ende med prototyper, som kan fungere som kommunikations-port for en konkret virksomhed eller organisation. Eller grupperne producerer faglige artikler og foldere med billeder og lay-out, som skal kunne indgå i en brugssammenhæng, for eksempel oplyse om kønssygdomme eller en kommunal genbrugsordning.

En sådan praktisk og intensiv workshop-periode med egenproduktion i et medie er uddannelsesmæssigt tænkt som en smidig indgang til de mere teoretiske overvejelser på kommunikationsstudiet om målgrupper, organisationsteori, reception og kvalitative metoder. Mellem de to workshop ligger et intensivt kursus i kommunikationsteori, og efter den anden workshop skriver de studerende projekt med udgangspunkt i en teoretisk problemstilling fra den sidste workshop. Dette projekt går de til eksamen i. Det er en af kommunikationsuddannelsens kongstanker, at det drejer sig om at kunne forstå kommunikationssituationer - også på tværs af medier - og om at kunne løse en kommunikationsopgave i praksis.

Om workshop-undervisningen i mundtlig kommunikation

Et af de medier, man kan vælge i et sådant tre-ugers forløb, er "mundtlig kommunikation". Undervisningen her ligner således de andre intensive arbejdsgrupper, som hver har deres medie - men det er alligevel en mærkbar forskel, at mediet her er den studerendes egen stemme og person. Man kan distancere sig fra de ord, man sætter på papir, fra det lay-out, man har foreslået på en skærm, eller fra den video-montage, som man har flikket sammen i redigeringen - ja, man behøver end ikke være til stede, når produktet afleveres til en bruger. Men man kan ikke på samme måde træde væk fra sin egen mundtlige performance, man kan ikke hoppe ud af kroppen eller situationen (og dog er det så måske alligevel det, man kan se en slags krampagtige forsøg på hos nogle nervøse talere).

Samtidig med at man altså er personligt til stede som det konkrete udtryksmedie, så er man også "på" i en meget absolut forstand. At holde tale er at være "online" og "live" - det er her og nu, og det sagte kan ikke gøres usagt, kan ikke slettes eller laves om. Samtidig kan der ske noget nyt, mens man taler, som man så må forholde sig til. Reagerer man ikke på afbrydelser, spørgsmål eller blot stemninger i rummet, ja, så går kommunikation hurtigt helt i stykker. Så man skal både være

velforberedt og åben for det nye, dvs. være forberedt på at kunne improvisere og vende en uforudset situation til noget brugbart.

De færdigheder, som kræves af en god mundtlig formidler, er jo ikke kun abstrakt viden, som man kan læse eller lytte sig til, men skal netop være færdigheder, som er inkorporerede. De studerende skal her tilegne sig noget, som ikke kun er et stofområde (fx den klassiske retoriks grundbegreber), men snarere en håndværksmæssig eller (når det går højt) kunstnerisk kunnen. Det betyder også, at læringen i workshoppen bliver noget meget personligt - det er en meget personlig kompetence, som skal udvikles. Der kommer ind imellem stærke følelser på spil, der er individuelle modstande og grænser, men også meget forskellige talenter og udviklingsmuligheder. Som underviser må man fra første dag forsøge at se hver enkelt studerendes hele personlighed og mulighedsspektrum. Målet er ikke at alle skal kunne tale på samme måde - men at alle skal kunne blive bedre talere, samtidig med at de bliver ved med at være sig selv (og måske endda endnu mere sig selv end før?).

En workshop består typisk af 15 studerende - og de hører jo så ofte til de forholdsvis velformulerede og velbevandrede unge mennesker, som ikke i andre sammenhænge er særlig bange for at tage ordet eller træde frem på gulvet. Men allerede ved den første indledende snak og præsentation den første morgen i workshoppen kan man alligevel som underviser fornemme en tydelig nervøsitet - flere studerende nævner det selv: når der bliver sat fokus på det mundtlige udtryk - ens eget vel at mærke - bliver mange beklemte. Det er at gå tæt på sig selv og hinanden, at skulle snakke - ikke om det, vi siger, for det gør vi så tit på universitetet, og også meget kritisk - men at skulle snakke om måden, vi siger noget på. Om måden vi står på, mens vi taler, om hvor øjnene og hænderne er, mens vi taler, om måden vi smiler eller ikke smiler på, om vi taler højt og tydeligt nok, om vi er troværdige.

Som undervisere tematiserer vi derfor ofte denne særlige mundlighedens nervøsitet lige fra begyndelsen af. Måske bruger vi en øvelse, hvor de studerende kort skal præsentere sig selv samtidig med at de overspiller og overdriver nervøse attituder, for eksempel stammer, roder sig i håret, kigger væk, snakker hektisk og så videre alt efter, hvad de nu kan finde på hver især. Kreativiteten er stor, når det gælder om at spille nervøs, og det løser hurtigt op for en god del humor og latter. Det er så også en særlig morsom fornøjelse som lærer at rose sine nye elever for at være "rigtig dårlige" til at præsentere sig selv!

Det trygge rum

Det er meget vigtigt at skabe en tryk fælles-følelse i workshoppen lige fra begyndelsen af. De studerende kommer med meget forskellige erfaringer, og ofte er de meget opmærksomme på, hvordan de placerer sig rangmæssigt i en klasse. Her gælder det om at vise, at alle kan lære at blive bedre talere, men at det skal man blive på hver sin måde. Der er ikke én rigtig måde at tale på. Det, som passer for Thomas, passer ikke nødvendigvis for Stine - faktisk er det mere vigtigt at understrege forskellene: Thomas skal opdyrke sine særlige evner og sin stil, og Stine skal opdyrke de talemåder, som hun har - og prøve kræfter med muligheder, som hun ikke troede hun havde.

Mens mulighederne således er meget individuelle, så er arbejdet ofte meget et fælles-arbejde. Har man først skabt en tryk fælles-følelse - eller lidt finere sagt: et positivt lærings-rum - så kan de studerende meget hurtigt se svagheder og muligheder hos hinanden. Det gælder om at få hele spektret belyst fra gestik til argumentation. Vi opererer ikke med begrebet "fejl", men formulerer

det mere positivt: "Hvad kan du prøve at gøre, for at kommunikere bedre ud til os som lytter?" Det kan være nedslående at få at vide, at man taler utydeligt og snøvlet. Derimod kan det være rart at få at vide, at vi som tilhørere meget gerne vil kunne høre talerens interessante historie, og at hun derfor skal tale langsommere og tydeligere og servere sine ord for os, som chokolader på en sølvbakke.

Systematisk arbejder vi med den enkeltes muligheder ved at holde en række tale-runder. I starten tager vi udgangspunkt i deres egne erfaringer, deres oplevelser og historier. Emnerne kan være sådan noget som at skulle fortælle om en rejseoplevelse eller om en fritidsinteresse - men det vigtigste her er ikke emnet eller indholdet, men *formen* i den mundtlige præsentation. Efter hver tale skriver alle i workshoppen så et lille brev til taleren om, hvad han eller hun er god til: det kan være kontakten til publikum, stemmen, gode pointer og formuleringer og så videre. Dernæst skriver man så konkrete forslag til, hvad taleren kan overveje at arbejde med og blive bedre til: Måske er det noget med at bruge rummet mere hensigtsmæssigt ved at træde længere frem, holde længere pauser, eller lægge eftertryk på særlige ord. Mulighederne er mange, og de studerende er glade for at få denne feed-back fra deres kammerater. Ofte er de overraskede over, at det, de selv opfatter som fejl eller rystende nervøsitet, ikke spiller den store rolle, og at de har nogle ret overkommelige muligheder at arbejde med. At forbedringer er inden for hurtig rækkevidde. Det virker ikke håbløst for eksempel at skulle holde længere pauser efter hver sætning og huske at trække vejret. Det er et langt mere konkret og konstruktivt råd end at forsøge at fortælle sig selv, at nu skal jeg "lade være med at være nervøs".

Ind imellem betyder det også, at der rykkes ganske voldsomt i de studerendes personlighed og grænser. Her må man naturligvis være forsigtig, og hverken gå over grænsen til terapi eller traume-tortur: det er stadigvæk professionel universitetsundervisning og et kursus blandt andre. Men det er også en meget stor glæde som lærer at opleve usikre drenge og piger træde i karakter, blive faste i stemme og blik og være klar til at træde frem og holde en tale - som de virkelig mener og brænder for.

Fælles kvalitetskriterier

Efter kun få dage i workshoppen har de studerende fået en ganske god evne til at se og høre, hvordan de andre - og de selv - taler. Den skriftlige feed-back på de egentlige taleøvelser bliver også ofte fulgt op af samtaler, hvor alle bidrager. Udgangspunktet er den enkelte studerendes tale, men de andre opdager også, at de lærer meget af at arbejde med en andens udtryksmuligheder. Pludselig kan de for eksempel se, at de måske selv har tendens til at stå uroligt og flagrende, ligesom Charlotte, eller til ikke at turde tale rummet op, ligesom Søren. Og fra en sådan fælles coaching af en enkelt taler kan der løfte sig mere almene indsigter i de mekanismer, der typisk er på spil, når man skal tale foran et publikum. Herfra kan vi arbejde hen imod et generelt overblik over kvalitetskriterier i mundtlig kommunikation.

De studerende er meget klare i deres prioritering af kvaliteter: De peger ikke først og fremmest på det formelle eller korrekthedskriterier, men de taler om engagement, om tilstedeværelse, om energi, om at taleren er sig selv, kan tage rollen på sig og nyde situationen.

Således bliver grundstenene i den retoriske analyse og kritik til i en klar, selvoplevet forståelse af samspillet mellem person og publikum i den konkrete situation - og herefter er vi klar til at dykke ned i det retorikfaglige.

Det pædagogiske værksted

De studerende kommer også selv til at prøve kræfter med den svære kunst at formidle et fagligt stof, så det bliver alles. Gruppevis står de for en hel del af undervisningen af hele holdet. Der er her ikke tale om små 5-minutters referater, men om velforberedte oplæg på et solidt fagligt fundament. Disse faglige undervisningsoplæg varer typisk 2x45 minutter, og denne undervisningstræning får de også feed-back på, for undervisnings-arbejdet er jo også mundtlig formidling.

På den måde kan vi for eksempel få belyst ethos-begrebet på en interessevækkende måde, for de studerende er ofte gode til at hente aktuelle eksempler ind fra medierne eller til at opføre små illustrerende sketch. Også klassiske færdigheder som dispositio er velegnede - de studerende opdager så, hvordan meget af deres indlærte opstilling af skolestile og studierapporter pludselig får en meget dyb historisk klangbund - og de begynder at overveje, hvordan man holder styr på et større stofområde i hovedet. Her kommer så klassiske memoria-færdigheder igen i spil. Det kan være en hel aha-oplevelse for de studerende at forstå retorik-baggrunden for den velkendte frase: at kunne sin tale på fingrene.

I det pædagogiske værksted er der meget at reflektere over, og de studerende begynder selv at overveje og vurdere: Hvordan skal fordelingen mellem teori og øvelser være? Og skal teorien komme før øvelserne? Eller giver det måske bedre mening at starte med noget konkret og lade teorien lægge sig op ad det praktiske? Hvordan finder man de rigtige øvelser, så de ikke skaber kaos, men understøtter de faglige pointer?

Også mere kringlede didaktiske overvejelser bliver pludselig levende for de studerende: Med dialoger kan man jo ofte få deltagerne til selv at formulere værdifuld viden. Og så bliver det underviserens opgave at systematisere og strukturere denne viden. Men hvordan styrer man en dialog, så den ikke stritter i alle retninger?

Eller spørgsmål om lærings-stil: Der er mulighed for to meget forskellige slags øvelser: de analytiske, hvor man typisk analyserer noget, andre har lavet, og de produktive, hvor man selv bliver kastet ud i at skabe et produkt eller dele heraf. Hvornår og til hvem giver hvilke øvelser bedst mening?

Alle den slags spørgsmål kan åbne for mange indsigter og for en utrolig, ny energi: de studerende har rigelig erfaring i at blive undervist af andre, men det er sjældent, de selv får lov til at prøve det for alvor eller får lov til at tage ansvar for og reflektere over de forskellige læringsformer.

Undervisning og udfordring

I retorikundervisningen på universitetet er taleren og publikum meget homogene størrelser:

Næsten alle øvelserne har deres egne holdkammerater som eneste publikum. Hele situationen er overskuelig: Faste tale-runder, men kender rummet, bliver ikke afbrudt; klokkes man i det, bliver man mødt med overbærenhed.

I slutøvelsen holder vores studerende en tale til hele deres årgang - ca. 120 studerende, vi kalder det "showtime" - en dag hvor alle viser deres resultater frem. Det er i sig selv en stor mundfuld for mange, og vi gør meget ud af processen forud, hvor der skal arbejdes med ens egen tale fra ide til selve udførelsen. Men det er stadig en meget kontrolleret situation, de studerende kender spillereglerne på forhånd, de kender mange af deres medstuderende. De skal ikke kæmpe for at få ordet og for at holde det. Der bliver lyttet i afventende tavshed.

Men som retoriklærere stillede vi os selv spørgsmålet: Hvad så, når de studerende kommer uden for universitetets mure? Hvordan skaber vi realistiske situationer? Kan vi flytte undervisningen ud i "virkeligheden", derud, hvor også helt ukendte faktorer som vejret, publikum, stedet og tidspunktet får indflydelse på, hvordan taleren får sit budskab frem?

Samuel i ivrigt skænderi med en "heckler". En "heckler" som afbryder og udfordrer de talende med mere eller mindre bidske kommentarer er en del af spillet i denne retoriske arena.(Foto Sine Carlsen)

Det var her Speaker's Corner kom ind i billedet - for øvrigt på baggrund af to tidligere studerendes eksamensprojekt om dette specielle og meget krævende retoriske miljø. For de studerende, som gik med på eksperimentet, blev det, at skulle holde tale på Speaker's Corner, en stor personlig udfordring. Og for os som undervisere blev det en stor pædagogisk udfordring: Ville vi overhovedet kunne nå at klæde dem godt nok på til det stormvejr, som de måske ville komme ud i?

Med blot et enkelt ord kan turen til Speaker's Corner beskrives: Fantastisk!
At tage til Speaker's Corner for at holde tale for en samling af mere eller mindre professionelle, er en oplevelse, som alle retorik studerende bør være forundt. Vi lever i en globaliseret verden og tendensen er klar: Engelsk er en forudsætning for, at kunne begå sig i erhvervslivet i dag. Netop derfor, er det et privilegium at have muligheden for at prøve kræfter med det retoriske miljø, som kun findes på Speaker's Corner. Den aktivitet og dynamik som er i Hyde Park er en udfordring for selv den mest garvede taler, hvorfor det er en yderst lærerig oplevelse.
At have forberedt sin tale og tro, at man blot ved at indstudere den ned til sidste punktum, kan formidle sit budskab og vinde tilhørernes tilslutning er en illusion. På Speaker's Corner opdager man, at hvis ikke man har gennemtænkt sin tale fra alle sider, vil man ikke vinde publikums opmærksomhed. Fagligt har det således været en fantastisk mulighed for, at se hvordan argumentationsteori fungerer i praksis.
Carina

Hvad er Speaker's Corner?

Speaker's Corner kan synes som et sært sted, et lidt tilfældigt område i et aflangt, afrundet hjørne af Hyde Park, hvor trafikken fra gaderne omkring Marble Arch larmer aldeles uhøjtideligt. Der er en lille kaffebod i nærheden, en nedgang til en parkeringskælder, brede cykel- og gangstier som krydser hinanden, græsområder med liggestole, lave jernhegn og nogle høje træer. Der er skilte, som peger mod "Speaker's Corner", når man er på god afstand, men på stedet selv er der ingen markering, hverken med skilte, en tribune eller en talerstol. Man kan blive helt i tvivl, i hvert fald på hverdage, om det er det rigtige sted. Men på søndage er der folkeliv, grupper begynder at danne sig omkring forskellige talere, fodgængere og cyklister må krydse sig frem eller vælge en helt anden vej for at komme forbi. Man må selv medbringe en køkkenstige eller en ølkasse, hvis man vil hæve sig lidt op og tale til mange. I mere end én forstand må man således helt fra grunden af etablere sin egen talerstol, sit rum, og indfange sine tilhørere.

Der er en stor og blandet gruppe af faste talere på Speaker's Corner: Der er de religiøse, de politiske, de alternative, de alternativt alternative og de, der bare står stille uden at sige noget; men der er også meget kompetente og trænede retorikere imellem. Der er tosser og fanatikere, sågar parlamentsmedlemmer.

Stedet ligger, hvor Londons galger en gang var placeret, og i følge en myten opstod traditionen med frie taler, fordi de dødsdømte fik lov at få en sidste drink eller to og derfor rablede løs. Sidste offentlige hængning foregik i 1783 - men traditionen med at holde taler på omtrent samme sted synes først at være opstået et stykke tid efter.

Om søndagen bliver der nu talt og diskuteret livligt, uanset årstid og vejrlig. Ligesom det står enhver frit for at stille sig op på en sæbekasse eller aluminiumsstige, står det enhver frit for at blande sig med kommentarer og spørgsmål. Stedet er multietnisk og multikulturelt, flammende indignation afløses af spøgefuldt humor, af politiske og moralske udfald og indfald.

Det ligner gøgl, men ånden er alligevel: "Det her tager vi også alvorligt". Der opstår seriøse diskussioner ud fra tilråb til en taler, publikum begynder at diskutere indbyrdes, og efter en tale fortsættes snakken om emnet ofte på stierne og på græsplænerne rundt om. Politik, religion, livsstil, ideologi, kønsroller - det er de store fortællingers scene.

Der er stor konkurrence indbyrdes mellem talerne, også lydmæssigt, nogle forsøger at tiltrække sig opmærksomhed ved at råbe provokerende udsagn meget højt, "I am not against terror!". Men publikum forsvinder hurtigt, hvis de fornemmer, at taleren ikke kan tale sin sag sikkert og overbevisende, ikke kan returnere kommentarer og spørgsmål uden tøven. Tomt gøgl duer ikke. Har man ikke et regulært budskab, noget på hjertet, søger publikum væk. Vi så en gruppe unge kvinder, som forsøgte at holde en slags munter polterabend i højt gear og udfordrende udklædning - men de fik ingen opmærksomhed ud af deres pjatte-taler og måtte snart liste slukørede bort.

Den personlige tale

For at blive taget alvorlig som taler - og det gælder ikke mindst i Hyde Park - skal man tale ud fra både en indsigt og en personlig erfaring. Teoretiske emner er kun interessante, hvis man har en klar holdning og en solid erfaring at på området. Der skal være en substans i talen. Vores studerende valgte emner, der var vigtige for dem, som de havde klare holdninger til og erfaringer med. De talte om ligestilling, de talte om stress og moderne livsstil, de talte om politik, om forhold som engagerede dem eller forargede dem og som de ville have, at andre i parken skulle kunne se og forstå på samme måde.

Christina holder fast i den røde tråd i sin tale trods trængsel og mange afbrydelser. (Foto: Sine Carlsen)

Selvom de studerende havde frie hænder i forhold til hele talens emne og udformning, så arbejdede de med deres tale i mindre grupper, og vi tog flere gange alle talerne op i plenum, hvor alle bidrog med ideer og viden, forslag til eksempler og argumenter. Også modargumenter og afbrydelser kom i spil, klapsalver, hujen og piften.

Inden vi tog af sted, havde vi altså arbejdet med den klassiske retoriks grundbegreber: Med forarbejdningsformerne, disponeringen, de sproglige dyder, appelformerne, argumentationen. Og vi havde arbejdet med hver enkelt studerende: Med deres kropsholdning, deres stemme, trænet dynamik og tempo, trænet gestikken og benarbejdet, og vi havde arbejdet med hver enkelt tale: provokeret dem til at skærpe deres pointer, til at konkretisere deres eksempler, til at tænke i en klar linie og effektiv afslutning.

"Når man stod deroppe, var det lidt af en 'ud-af-kroppen oplevelse'. Man taler uden at se på sit manuskript, og når man tager en pause kommer der et spørgsmål, man svarer, taler, nyt spørgsmål og så videre, og på et tidspunkt kommer også udfordringen med at runde af: at tale i et sådant forum er den største øvelse man kan få som taler: Man skal have styr på sit stof, sin tankerække og sin stemme, og være klar til at blive heftigt provokeret og blive bedt om at tale om en tangent man ikke selv havde tænkt på: Den bedste øvelse i argumentation, som er relevant for al formidling – ikke kun hvis man er politiker.

De to dages taler på Speakers Corner har rykket enormt meget for os alle, og ikke mindst givet en kæmpe ballast til at forstå mundtlig formidling."
Annette

Generalprøve

På begge ekskursioner nåede vi at holde generalprøve on location, det vil sige i Hyde Park om lørdagen. Selv om der ikke er det samme folkeliv som om søndagen, var det en god træning, ikke mindst fordi det er meget anderledes at tale i fri luft og i parkens åbne rum end i et klasselokale. Her er baggrundsstøj fra trafik og vind, stemmen forsvinder nemt op mellem træerne, og sollyset skal også tages i betragtning: vil man tale imod eller med lyset? Selv om det kan virke tomt og nærmest absurd at stille sig op og begynde en tale midt i en park på det, som på hverdage mest af alt er en cykelsti, så havde det alligevel stor indflydelse på de studerendes senere mestring af situationen. Vi oplevede begge gange, at en hel del tilfældige forbipasserende standsede op og kom hen og lyttede.

Enkelte af de faste "hecklers" - det vil sige gamle kendinge på Speaker's Corner, som måske selv taler, men ellers altid møder op og forsøger at afbryde og udfordre nye talere - dukkede også op ud af storbyens virvar. Selv om det ikke var søndag, havde de øre for at noget nyt var under opsejling. De studerende var lidt overraskede over denne interesse, men også meget stimulerede til så at gøre det endnu bedre om søndagen. Det er, som en udtrykte det, "en helt ny fornemmelse pludselig at se vildt fremmede mennesker styre hen imod sig - helt frivilligt - for at høre, hvad man har at sige!"

Vi underviste i hotellets spisestue, i Kensington Park, samlet på et par bænke, siddende på en græsplæne og på vores værelser. Og når de studerende kastede sig ud i Londons natteliv, sad vi "voksne", som vi blev døbt af de unge mennesker, på en stille restaurant og snakkede om vores studerende, omtrent som bekymrede forældre ville tale om deres børns påklædning ved udsigten til en snestorm: Har de nu varmt nok tøj hver især? Hvem trænger mest til nye støvler eller et nyt tørklæde? Jo, Sara mangler par gode sanse-konkrete eksempler, Morten skal mere frem på banen med sit personlige engagement, Lisbeth skal lige få helt styr på sine provokerende begreber om det "naturlige" og det "normale" ved homosexualitet, og hvad med Laura, som kom en dag senere end alle andre - kan hun stå fast, når det blæser?

Fra en generalprøve lørdagen før det går løs: Haiko Koo fra miljøet af faste talere på Speaker's Corner instruerer danske studerende. (Foto: Sine Carlsen)

Om lørdagen i London havde vi begge gange stor glæde af oplæg og instruktioner fra Heiko Khoo, en meget erfaren og engageret taler, som har været i miljøet på Speaker's Corner igennem mange år. Han er selv en fremragende engageret taler med en utrolig veludviklet dynamik i både stemme og gestik. Samtidig med at han vist kender stort set alle de beskidte kneb, man kan blive udsat for, så har han selv både humor og vid, og ikke mindst en stor kærlighed til denne mærkelige "talerstol" og et meget smittende ønske om og evne til at få fremmede folk i tale - uanset om det er japanske turister, en kondiløber eller et pensioneret jakkesæt. Med hans råd og kommentarer blev de studerende godt rustet. Søndag formiddag varmede vi op, både ved en slags "morgengymnastik" for stemme og krop i parken, ved en "walk and talk" på vej til og fra hotellet, og ved nogle sidste afpudsninger i mindre grupper.

Hvordan går det?

På selve dagen var utålmodigheden og spændingen intens, og da vi nåede hen til Speaker's Corner var der god brug for både vejtrækningsøvelser og fokuseringsteknikker. Allan, en ganske ung studerende, virkede alligevel frygtløs og scenevant (måske fra sin træning som musiker) og brød isen ved at lægge ud med en snurrig tale om gode manerer. Med store fagter og en klar stemme med selvlærd skotsk accent fik han hurtigt kaldt måske 50-60 lyttere til: "Come closer, come closer, I have something important to say to you." Derefter gik det slag i slag.

Allan springer op på vores medbragte ølkasse og får i løbet af et øjeblik et stort og meget interesseret publikum til at stimle sammen denne søndag i Hyde Park: han efterlyser i sin tale "good manners". (Foto Sine Carlsen)

Vores talere skilte sig ud fra de faste talere i parken ved at være forholdsvis unge, og ved at der var mange kvinder. I den faste skare af talere er der bare en enkelt kvinde iblandt, Diana, som taler engageret og passioneret, men med budskaber som de færreste fanger pointen i - vistnok noget religiøst.

Specielt de studerendes taler om ligestilling og stress faldt uden for de traditionelle genrer på Speaker's Corner, og flere vakte massiv modstand. "This is the women's corner".

Eksempelvis Christina, en ung pige med langt lyst hår. Hun talte stille, men fast om kvinders ret til at have en karriere, selv om de har børn og familie.

"Hvorfor vil du have børn, når du alligevel forlader dem?" kom det snart fra en tilhører. "Har du ikke en kæreste" kom det fra en anden, som vist ville foreslå sig selv.

Så Christina måtte kæmpe hårdt for sin position som taler og for at holde den røde tråd. Hun lyttede, svarede og afviste kommentarer på én gang: "Dig kommer jeg tilbage til senere", "nu er du for latterlig", "tag nu lige og hør, hvad det er, jeg siger" og hun talte længe og vandt stor respekt for netop sin evne til både at være imødekommende og holde fast.

Et par af vores studerende på den første tur var internationale studerende på gæsteophold på Roskilde Universitet. En af dem, Samuel fra Quebec, taler ivrigt og varmt for et forbund af folk, ikke et forbund af nationer, som det FN udgør i dag. Han er entusiastisk insisterende, præsenterer sig selv som en politisk idealist og "mondialist" - en verdensborger. Men mødes af en strøm af kommentarer: "It will never work". "If you were my son, I would kill you". På et tidspunkt mundhugges han med en heckler, så det ligner en råbekonkurrence eller et regulært slagsmål. Den

eneste, som tager det helt roligt, er "hecklerens" lille hund, som han holder på armen: den må have prøvet det før.

"Hecklerne" er tilhørere (ofte selv hårdt prøvede talere), der har gjort det til en kunst at afbryde, at afprøve, om taleren kan sit kram, eller er til at afspore og eventuelt gøre til grin. Det er i tråd med traditionen på Speaker's Corner at afbrydelser og spørgsmål går lige til stregen - enkelte platte personlige perfiditeter slipper man heller ikke for.

Men det sker også at en "heckler" så stopper sig selv - eller korrigeres af en anden heckler: "Go get your own box" - og opfordrer den talende til at fortsætte. Nysgerrigheden er stor: har det unge mennesker noget reelt på hjerte? Katrine, som holdt en tale om fordomme, og specielt om at prøve at se sine egen fordomme i øjnene, blev hen mod slutningen af sin tale afbrudt af en berygtet heckler med solbriller, rasta-hår og rivende tungefærdighed. Han var meget hurtigt ved at overtage hele scenen med sine syrlige udfald: men stik imod forventning, drejede han rundt og sluttede med at rose Katrine for hendes mod til at sige sin mening. Jo, han var meget enig og ville gerne sige: stor tak!

Teorien bliver levende

Speaker's Corner er også et fantastisk studie i retorisk argumentation. En ting er at læse en tekst om argumentation, at studere belæg, påstand og hjemmel stillet op i en fin og overskuelig model, efterfulgt af en nummereret liste over almindelige måder at modargumentere på. Men sådan en søndag i parken bliver teorien levende, vi oplevede et mangfoldigt udvalg af argumentationskneb:

Nogle går på at undergrave talerens personlige ethos. Især i starten bliver taleren testet:

"Who is the next fool?"

"Det er du alt for ung til at vide noget om."

"Hvorfor vil du snakke om kultur, vi vil hellere diskutere politik."

"Why don't you get to the point?"

Det var især i ethosappellen, at vores studerende blev mødt med kommentarer, der havde helt deres egen dagsorden. Annette talte om prostitution, om de tilslørende myter, der er om de prostituerede, og om, at det burde være kriminelt at kunne købe en andens krop. Hun blev hurtigt mødt af masser af kommentarer: "Don't you like sex?" "Hvad med skraldemænd?" - Vi er alle prostituerede, vi sælger vores krop som lønarbejdere". Et forsøg på en fin lille reductio ad absurdum, helt efter bogen.

Vi oplevede dog også en stor respekt, når taleren holdt fast i sin linie og kunne svare for sig med et kontant svar:

"Jamen, prostitution er kvindens ældste erhverv" hævdede en ældre mand bestemt.

"Nej", sagde Annette og pegede direkte på ham: "Du tager fejl, det er landbrug."

Det lukkede munden på ham.

Lisbeth talte om homosexuelles ret til kunstig befrugtning. Det er for dårligt, hvis lovgivningen nægter "equal rights" til homoseksuelle. "Are you speaking from experience" kom det smågrinende

fra en heckler, som var ude på at bringe Lisbeth i forlegenhed ved at inddrage hendes egen person (klassisk ad hominem). Men hun så ham i øjene: "No, I am speaking out of passion!". Den turnering gav et beundrende suk i forsamlingen og der blev lyttet til hendes videre argumenter, hentet fra både pathos og logos.

Perspektivering

Det er ikke uden risiko at blande sig i den offentlige debat. Det er heller ikke uden risiko at stille unge studerende op på Speaker's Corner og lade dem tale i en ganske uforudsigelig offentlighed. At flytte undervisningen ud af det trygge rum, som vi som lærere kender så godt på universitetet og ud på gaden. En eksamenssituation ved det grønne bord har forholdsvis faste rammer - Speaker's Corner er altid et eksperiment.

Vi havde ikke på forhånd stillet det som et ultimativt krav, at alle skulle op og tale offentligt på ølkassen, selv om alle havde forberedt en tale hjemmefra. Men som dagen skred frem, fik alle på begge ekskursioner alligevel holdt deres tale, det lå i luften, at "når du tør, så gør jeg det også". Stemningen var intens, man støttede hinanden, rykkede tættere sammen, især når kommentarerne blev skarpe.

"Søndagens oplevelse på Speaker's Corner var både ubeskrivelig og uforglemmelig. Folkemængden var både større og mere udfordrende, end jeg tror de fleste af os havde forestillet os. Samtidigt med at vi fik lov til at prøve vores retoriske evner af i en meget krævende og udfordrende forsamling, var der også kontant afregning med det samme. Mange taler udviklede sig til længerevarende debat med en eller flere tilhørere, hvor vores argumenter, retoriske færdigheder og evnen til at fastholde styringen fik stor betydning. Jeg tror personligt, at de fleste klarede sig langt over egen forventning. Jeg talte i hvert fald med flere af de faste talere og hecklere i løbet af dagen, som udtrykte stor ros til standarden af taler og "performances". "
Jacob

Der var ingen, der synligt tabte lyttere, mange fik endog et rigtig stort publikum og formåede at holde fast i det ganske længe. Vi oplevede også at den brogede skare af publikummer og tilfældigt forbipasserende helt overvejende og - indrømmet - lidt overraskende var meget positive, velvillige og seriøst interesserede i at høre på talerne. Ingen af vores studerende gik derfra med følelsen af, at det var gået dårligt endsige havde været spildt ulejlighed. På den måde blev Speaker's Corner en mangfoldig, levende og sprudlende retorisk scene med god plads til alle. Måske en helt almindelig søndag i Hyde Park - men en uforglemmelig dag for de studerende og for os som undervisere.

"Det at der i forløbet, var indlagt en studietur til London var perfekt. Jeg havde aldrig troet, at jeg nogensinde ville komme til at stå foran en flok ukendte mennesker og tale med sådan en gejst. Det var en helt speciel og en fantastisk oplevelse som jeg ikke vil glemme. Jeg vil have turen i tankerne, hver gang jeg i fremtiden skal holde tale, tak for en helt vidunderlig oplevelse."

Anne Kristine

Set udefra er en ølkasse på Speaker's Corner måske ikke den mest betydningsfulde talerstol i verden - men set indefra og som studerende kan det være et meget betydningsfuldt skridt, at stille sig op på kassen og turde tage ordet på dette helt specielle sted. Som tilskuer kan man ind imellem fornemme historiens vingesus, og hvordan grundliggende demokratiske principper her basker med vingerne - nogle gange i strid modvind. Og som underviser i retorik er det sus af de helt store at opleve studerende, som efter blot ti dages engageret tilløb tør kaste sig ud i fri luft og svinge sig op under en blå himmel på så stærke nye vinger.

Forfatteromtale:

Sine Carlsen er uddannet cand. mag. i retorik og folkløristik fra Københavns Universitet, arbejder som undervisningsadjunkt på Roskilde Universitet med bl.a. mundtlig kommunikation og skriftlig fremstilling.

Henrik Juel er mag.art. & cand.mag. i filosofi og dansk fra Københavns Universitet, Ph.d. i kommunikation fra Roskilde, arbejder som lektor på Roskilde Universitet med bl.a. mundtlig kommunikation og visuel kommunikation.